

The role of the people in the economy from the perspective of the supreme leader of the revolution

Research Paper

Received:
01 March 2024
Accepted:
24 April 2024

Abstract

Economy is one of the pillars of growth and development of countries. Since the system of the Islamic Republic of Iran is based on religious democracy and one of the manifestations of democracy is the presence of people in the country's economic arena; Therefore, the presence of the people can play a decisive role in the progress of the Islamic revolution. Considering that one of the main foundations of the Islamic Revolution is the thought of the supreme leader of the revolution; In this research, we seek to understand the role of people in the economy from their point of view. This research has been done in an interpretative paradigm, with a fundamental orientation and a qualitative approach, which is the method of data collection, review of library sources, and the method of data analysis, thematic analysis method. They were extracted. After the coding process, a total of 68 basic themes and 5 organizing themes were extracted. The themes of the organizer are: 1) the areas of people's economic participation; 2) obstacles to people's economic participation; 3) the results of people's economic participation; 4) Individual needs of people's economic participation and 5) Government's duties in strengthening people's economic participation.

Keywords: popular economy; the role of people in the economy; Economy; Democracy; third part.

1. PhD student in public administration, majoring in decision-making and public policy, University of Tehran, Tehran, Iran..
Email: Joneidi71@ut.ac.ir
2. Assistant Professor, Faculty of Strategic Management, University and Higher Research Institute of National Defense and Strategic Research, Tehran, Iran.

نقش مردم در اقتصاد از منظر رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)

مهدی جنیدی جعفری^{۱*} | غلامرضا سلیمی^۲

چکیده

اقتصاد یکی از ارکان رشد و توسعه کشورهاست. از آنجایی که نظام جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر مردم‌سالاری دینی بوده و یکی از نمودهای مردم‌سالاری، حضور مردم در عرصه اقتصادی کشور است؛ لذا حضور مردم می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشرفت انقلاب اسلامی داشته باشد. با توجه به اینکه یکی از مبانی اصلی انقلاب اسلامی، اندیشه رهبر معظم انقلاب است؛ در این پژوهش به دنبال فهم نقش مردم در اقتصاد از منظر ایشان هستیم. این پژوهش در پارادایم تفسیری، با جهت‌گیری بنیادی و با رویکردی کیفی انجام گرفته است که روش گردآوری داده، بررسی منابع کتابخانه‌ای و روش تحلیل داده‌ها، روش تحلیل مضمونی است در این تحقیق مجموعه بیانات مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گرفته و ۱۰۴ گزاره مرتبط از آن‌ها استخراج گردید. پس از انجام فرایند کدگذاری، در مجموع ۶۸ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان‌دهنده استخراج گردید. مضامین سازمان‌دهنده عبارتند از: (۱) عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم؛ (۲) موانع مشارکت اقتصادی مردم؛ (۳) راهبردهای مشارکت اقتصادی مردم؛ (۴) بایسته‌های فردی مشارکت اقتصادی مردم و (۵) وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد مردمی؛ نقش مردم در اقتصاد؛ اقتصاد؛ حکومت مردمی؛ بخش سوم.

DOR: 20.1001.1.26454262.1401.5.2.1.7

۱

دوره اول

بهار ۱۴۰۳

صص: ۱۶۸-۱۷۷

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۱۲/۱۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۲/۰۵

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، گرایش تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری عمومی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Joneidi71@ut.ac.ir

۲. استادیار، دانشکده مدیریت راهبردی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

اقتصاد در کنار سیاست و فرهنگ هم‌چون اضلاع مثلثی هستند که توجه یا عدم توجه به آن‌ها رقم‌زننده موفقیت یا شکست دولت‌ها و جوامع خواهد بود. عمده مسائل جوامع در یکی از این سه حوزه جای می‌گیرد؛ اما می‌توان این‌گونه گفت که اقتصاد، یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مسأله‌خیز جوامع است و رگه‌هایی از آن در سایر مسائل نیز وجود دارد، تا جایی که بسیاری از مسائل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و ...، مسائلی اقتصادی نیز هستند؛ به‌طور مثال یکی از مهم‌ترین موضوعات در زمینه تحقق استقلال و ثبات سیاسی یک کشور، تلاش برای حل مشکلات و رفع کمبودهای اقتصادی آن جامعه است.

اقتصاد حساسیت زیادی دارد؛ بدین معنی که یک تصمیم‌گیری به‌جا و به‌موقع، درباره امور اقتصادی می‌تواند جامعه‌ای را به عظمت و ترقی بکشاند. در مقابل یک تصمیم نسنجیده و حساب‌نشده موجب شکست نه‌تنها در بعد اقتصادی بلکه در بسیاری از زمینه‌ها خواهد شد. جمهوری اسلامی ایران مانند سایر کشورها در جهت رشد و بالندگی خود مبتنی بر آرمان‌ها و ارزش‌های خود، می‌بایست به عرصه اقتصاد ورود پر قدرت و همه‌جانبه‌ای داشته باشد و به‌دنبال اثرگذارترین اقدامات در جهت شکوفایی اقتصادی باشد.

انقلاب اسلامی هم‌چون نوری بود که بر ظلم‌های زمین و زمان پایان بخشید و اسلام رحمانی را بعد از گذشت قرن‌ها بار دیگر بر مسند ولایت نشانده. این انقلاب برکات عظیمی را برای مردم ایران و حتی کشورهای منطقه و مستضعفین عالم و شیفتگان حق و حقیقت و یکتاپرستان به همراه آورد که در این مقاله قصد بازکردن آن نیست. اکنون پس از گذشت چهار دهه از عمر انقلاب اسلامی لازم است هم‌چون نظام سرمایه‌داری برای پویایی و صدور نظام حکمرانی خود دست به تألیف و تعیین چارچوب‌ها و بینش و راهبردها در عرصه جهانی زد از این رو رهبر معظم انقلاب به‌عنوان علمدار این انقلاب، گام دومی را برای تولید علم و محتوا و تبیین انگاره‌های اسلامی پیش روی جهادگران علمی و عملی قرار دادند و بیش از پیش، آن‌ها را به مجاهدت در این زمینه تشویق نمودند.

یکی از مهم‌ترین مواردی که از بیانیه گام دوم رهبر معظم انقلاب می‌توان استنباط نمود، لزوم

پرداختن به «خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» و رقم‌زدن فصلی جدید از زندگی جمهوری اسلامی برای ظهور حضرت حجت (عجل‌تعلی‌فرجه‌الشریف) است؛ بنابراین سنخ کلی بیانیه حاکی از هم‌افزایی در ابعاد مختلف برای تشکیل حکومت حضرت صاحب‌الزمان (عجل‌تعلی‌فرجه‌الشریف) است؛ بنابراین حکمرانی و به‌ویژه حکمرانی اقتصادی که در متن بیانیه به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بدان اشاره می‌فرمایند بیانگر این است که اندیشه‌ورزی و تحقیق در موضوع حکمرانی در تمامی وجوه اهمیت به‌سزایی دارد.

شیوه حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ابعاد، مؤلفه، شاخص‌ها و ساختارهایی دارد که با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، همگام با استقرار نظام سیاسی در ایران شکل گرفت. برپایی حکمرانی اسلامی بر پایه دین و با مقبولیت مردمی، همواره مورد توجه و تأکید بنیان‌گذار انقلاب بوده است؛ اما آنچه سایر نظام‌ها دنبال می‌کنند چیزی غیر از این است. مقام معظم رهبری^{مدظله‌العالی} در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری مورخ ۸۷/۵/۱۲ فرمودند: «نظام سوسیالیستی، فرصت را از مردم می‌گیرد؛ ابتکار و میدان را می‌گیرد؛ کار و تولید و ثروت و ابزار تولید و منابع عمده سرمایه و تولید را در دولت متمرکز و به آن متعلق می‌کند. این، غلط‌اندر غلط است. در اسلام، چنین چیزی نداریم.»

با توجه به نکته فوق، قابل ذکر است که در رکن اقتصادی جامعه اسلامی، حضور مردم می‌تواند به‌عنوان تولیدکننده، سرمایه‌گذار و مصرف‌کننده موثر واقع شود. مردم و گروه‌های مردمی به‌عنوان تولیدکننده در قالب‌های مختلف می‌توانند حضور پیدا کرده و به این شکل در اقتصاد کشور نقش داشته باشند؛ در واقع گروه‌های مردمی با اطلاع از نیازهای کشور می‌توانند در کارگاه‌های کوچک و بزرگ، در این زمینه تولید داشته باشند. هم‌چنین مردم می‌توانند به‌عنوان سرمایه‌گذار، به‌جای سرمایه‌گذاری در بانک در پروژه‌های بزرگ و ملی سرمایه‌گذاری کنند تا علاوه بر سوددهی، نیاز حاکمیت به منابع مالی را کاهش دهند. مردم به‌عنوان مصرف‌کننده نیز با استفاده از الگوی مصرف صحیح می‌توانند به کاهش مصرف در کشور کمک کنند.

با توجه به ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و وجود مؤلفه‌های کلیدی اقتصادی در آن و نیاز بیش از پیش به سنجش و اندازه‌گیری میزان رشد و پیشرفت کشور در عرصه‌های مختلف کشور، به‌نظر می‌رسد که طراحی الگویی برای سنجش حکومت‌های اسلامی و برآورد کردن میزان

مسئولیت‌پذیری آنان نسبت به امور مادی و معنوی جوامع، ضرورت دارد تا در تحقیقاتی به تهیه و تدوین این شاخص‌ها پرداخته شود. صد البته کشورهای نظام سرمایه‌داری با پیشینه ۲۰۰ ساله و گستردگی ناشی از تبلیغات رسانه‌ای و دانشگاهی به میزهایی دست یافته‌اند؛ اما این معیارها از یک طرف سکولار و کاملاً بی‌تفاوت نسبت به امور معنوی جامعه بوده و از طرفی دیگر نیز شبهه‌های سیاسی و البته تمرکزگرا و عدم توجه به مناسبات منطقه‌ای و بومی هم می‌تواند جزء مقصودات این معیارها باشد. رهبر معظم انقلاب در تاریخ ۹۲/۳/۱۴ در مراسم بیست و چهارمین سالگرد رحلت حضرت امام خمینی رحمه‌الله‌علیه می‌فرماید: «امام فرهنگ ظالمانه سرمایه‌داری را رد می‌کند؛ اما احترام به مالکیت، احترام به سرمایه، احترام به کار را مورد تأکید قرار می‌دهد؛ هم‌چنین هضم‌نشدن در اقتصاد جهانی؛ استقلال در اقتصاد ملی؛ این‌ها اصول امام در زمینه اقتصاد است». ایشان در بیانی دیگر در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت در تاریخ ۸۳/۶/۴ در خصوص نگاه اسلام به نقش مردم در اقتصاد می‌فرمایند: «ما در چارچوب اسلام و با هدایت اسلام و نگاه اسلامی، به مردم تکیه می‌کنیم و با مردم و برای مردم حرکت می‌کنیم. تکیه به مردم، تکیه به جوان‌ها، دفاع از حقوق محرومان، به کارگیری سرمایه‌ها و ابتکارهای صاحبان سرمایه — یکی از بخش‌های تکیه به مردم، همین به کارگیری سرمایه‌های آنهاست — کلاً سیاست نظام اسلامی است. ما سرمایه‌های مالی و سرمایه‌های فکری و ذهنی مردم را برای پیشرفت کشور به کار می‌گیریم»

اقتصاد غرب هرچند حضور دولت را در برخی موارد پذیرفته است؛ لکن به صورت عرضی و ناچار به وظایف حاکمیتی دولت در اقتصاد پناه برده است. این در حالی است که دولت اسلامی برای رسیدن به اهداف خود، وظایفی را اصالتاً برعهده دارد. به صورت مختصر می‌توان گفت دولت در اقتصاد مسئولیت برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت، کمک و نظارت را برعهده دارد (قاسمی و رجایی‌رامشه، ۱۳۹۹).

چه در زمان انقلاب و قبل از آن و چه بعد از انقلاب و زمان جنگ، عمده کارهایی که در کشور انجام می‌شد به وسیله مردم صورت می‌گرفت. حضور در تظاهرات گسترده قبل از انقلاب، هزینه کردن از جان و مال برای پیروزی انقلاب، نهضت سوادآموزی بعد از انقلاب، شرکت در پنج انتخابات مختلف در سال بعد از انقلاب، حضور گسترده گروه‌های مردمی در جنگ، کمک مالی به جنگ، جهاد سازندگی بعد از جنگ و ... همه و همه فعالیت‌هایی بودند که کاملاً مردمی، با

استفاده از سرمایه و نیروی کاری و مدیریتی مردم صورت می‌پذیرفت؛ لذا مردم خود را مالک این کارها می‌دانستند. این احساس مالکیت در مردم انگیزه ایجاد می‌کرد و باعث می‌شد تا با شوق و تلاش مداوم فعالیت و کاستی‌ها را برطرف کنند و در شرایط سخت کشور، با شادی و رضایت به زندگی بپردازند.

اما هرچه از پایان جنگ گذشت، امکان حضور مردم در اداره کشور در حوزه‌های مختلف چه به صورت فردی و چه به صورت گروهی کاهش یافت. شرایط کشور به ثباتی نسبی رسید و فعالیت‌های اقتصادی گسترش یافت؛ اما این فعالیت‌ها را یا دولت می‌توانست انجام دهد یا سرمایه‌داران بزرگ؛ در نتیجه فرصتی برای نقش‌آفرینی مردم در این زمینه ایجاد نشد و هرچه می‌گذشت، مردم از روزهایی که مستقیماً در اداره کشور نقش داشتند، به روزهایی می‌رسیدند که حضورشان در اداره کشور به انتخابات چند سال یکبار و حضور در تظاهرات و راهپیمایی‌های سالیانه کاهش یافته بود. حدود ۲۰ نهاد مردمی که حضرت امام دستور تشکیل و تأسیس آن‌ها را پس از پیروزی انقلاب داده بود، رفته‌رفته دولتی شد و موقعیت‌های اثرگذاری مردم کمتر از گذشته شد؛ مثل جهاد سازندگی و جهاد کشاورزی که تبدیل به وزارت شدند.

تحریم‌های دشمن توانست در حوزه اقتصادی کشور را دچار مشکل کند، به این دلیل که بزرگترین عامل اقتصادی کشور دولت بود که با حجم گسترده در اقتصاد حضور داشت. این سبب گردید تا دشمن با محدود کردن دسترسی‌های دولت، به اهدافش در فشار به مردم دست پیدا کند تا بتواند حاکمیت جمهوری اسلامی ایران را وادار به کوتاه آمدن از آرمان‌هایش کند. این درحالی است که اگر اقتصاد ما اقتصادی مردمی بود و مردم در آن حضور موثری داشتند، دیگر دشمن نمی‌توانست از تحریم‌های اقتصادی نتیجه بگیرد. امام خامنه‌ای^{مدظله‌العالی} در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری در تاریخ ۹۳/۱۲/۲۱ به این نکته تصریح کرده‌اند: «ما از تحریم صدمه دیدیم و آسیب‌هایی از تحریم به اقتصاد ما، به مسائل گوناگون ما وارد شده است؛ این آسیب‌ها ناشی از چیست؟ انسان اگر چنانچه درست موشکافی کند، می‌بیند این آسیب‌ها بیشتر ناشی از وابستگی ما به نفت است مثلاً؛ یا بیشتر ناشی از عدم حضور مردم در متن میدان اقتصادی است، [یعنی] دولتی کردن اقتصاد؛ بیشتر ناشی از این‌ها است.»

حضور مردم در اقتصاد نیازمند بهبود شرایط توسط حاکمیت است تا مردم مایل و قادر به تولید

و سرمایه‌گذاری در اقتصاد باشند و در این زمینه حرکت کنند. در واقع نقش اصلی حاکمیت و دولت در مردمی کردن اقتصاد، تسهیل‌گری و سکان‌داری و هدایت و حمایت هوشمندانه است که تصدی‌گری دولت در حوزه‌های مختلف، کاملاً برخلاف این اهداف است. هم‌چنین واگذاری تصدی بدون فراهم کردن شرایط نیز به نتیجه نمی‌رسد، در نتیجه حاکمیت باید علاوه بر ایجاد شرایط حضور مردم در اقتصاد که سبب ایجاد انگیزه آن‌ها می‌شود، به توانمندسازی مردم نیز پردازد؛ چراکه اگر مردم توان نقش‌آفرینی در اقتصاد را نداشته باشند، نمی‌توانند حضور موثری داشته باشند. از نظر حسینی و سلیمانی (۱۳۹۸) دولت در سه عرصه فراهم کردن زمینه‌های مشارکت مردم در اقتصاد، حمایت از مردم و تقویت آن‌ها در عرصه اقتصاد و نظارت و کنترل کلان امور و جلوگیری از انحرافات، باید فضا را آماده حضور مردم در اقتصاد نماید.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

الگوی حکمرانی دینی در ایران در واقع با رهبری امام خمینی (ره) محقق شد. امام موفق به پیوند بین خواست «مردمی» و خواست «الهی» شده که حاصل این پیوند مردم‌سالاری بوده است. این واژه نخستین بار طی سال‌های اخیر از سوی مقام معظم رهبری برای توصیف و تبیین نظام جمهوری اسلامی به کار رفت و سپس مورد توجه جدی‌تر نویسندگان و تحلیلگران قرار گرفت؛ بنابراین در تبیین اصطلاح مردم‌سالاری اسلامی باید مردمی بودن را از دیدگاه ایشان دریافت: «مردمی بودن حکومت»، یعنی نقش دادن به مردم در حکومت؛ یعنی مردم در اداره حکومت و تشکیل حکومت و تعیین حاکم و در تعیین رژیم حکومتی و سیاسی نقش دارند. اگر یک حکومت ادعا کند که مردمی است، باید به معنای اول هم مردمی باشد؛ یعنی مردم هم در این حکومت دارای نقش باشند و هم در تعیین حاکم. در حکومت اسلام، مردم در تعیین شخص حاکم دارای نقش و تأثیرند» (خامنه‌ای، ۱۳۸۲).

اقتصاد از نظر لغوی در فرهنگ فارسی معین (۱۳۸۸) به معنای میانه‌روی در هر کار، رعایت اعتدال در دخل و خرج، میانه‌روی در هزینه‌ها و مجازاً صرفه‌جویی است. هم‌چنین از نظر اصطلاحی یکی از رشته‌های علوم اجتماعی است که در باب کیفیت فعالیت مربوط به دخل و خرج و چگونگی روابط مالی افراد جامعه با یکدیگر، اصول و قوانینی که بر امور مذکور حکومت می‌کند

و وسایلی که باید در عمل، با توجه به مقتضیات زمان و مکان اتخاذ شود تا موجبات سعادت و ترقی جامعه و رفاه و آسایش افراد آن تأمین گردد، بحث می‌کند. فرهنگ عمید (۱۳۷۱) نیز اقتصاد را دانش بررسی روش‌های کسب درآمد، مصرف کالاها و خدمات، روابط بازرگانی و سازمان‌دهی امور مالی برای بهره‌برداری بهینه از منابع تولید ثروت می‌داند.

انسان با توجه به تمایلی که به ارضای نیازهای خود دارد، سعی می‌کند که با صرف حداقل تلاش یا هزینه، حداکثر نتیجه را به دست آورد. این راه و روش، اصل اقتصاد نامیده شده و فرد تحت تأثیر هر مشرب خاص که باشد، لازم است بر مبنای این اصل رفتار کند.

از نظر کروگمن و ولز (۲۰۱۲) دانش اقتصاد یکی از علوم زیرمجموعه علوم اجتماعی است که به مطالعه نحوه تعامل مردم بر سر ارزش‌هایی از قبیل تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات می‌پردازد. اقتصاد بر رفتار و تعامل میان کارگزاران اقتصادی و فعالیت‌های اقتصادی تمرکز دارد و به دو شاخص خرد و کلان قابل تقسیم‌بندی است. اقتصاد خرد به تحلیل عناصر پایه اقتصاد از جمله عاملان فردی (افراد، شرکت‌ها، خریداران و فروشندگان)، بازار، تعاملات آن‌ها و رهاوردهای این تعاملات می‌پردازد. اقتصاد کلان نیز به تحلیل اقتصاد به‌عنوان یک سیستمی که در آن تولید، مصرف، پس‌انداز و سرمایه‌ها با یکدیگر در تعامل هستند و همچنین فاکتورهایی که بر آن‌ها موثر است (شامل استخدام منابع انسانی، سرمایه، زمین، تورم، رشد اقتصادی و خط‌مشی‌هایی که بر این عناصر اثر می‌گذارد)، می‌پردازد.

موضوع علم اقتصاد عبارت است از ثروت (کالاها، خدمات و منابع) از حیث چگونگی تولید، توزیع و مصرف آن. مقصود از «ثروت» جنبه مالیت و ارزش کالاها و خدمات است، نه جنبه عینیت اموال؛ بنابراین ثروت از نظر ارزشمند بودن و مالیت موضوع اقتصاد است. ثروت، از حیث چگونگی رشد، توزیع و به مصرف رساندن آن موضوع اقتصاد است، نه از حیث به این شخص یا آن شخص نسبت دادن.

اقتصاد مردمی یا اقتصاد مردم‌محور اقتصادی است که در آن حضور آگاهانه، داوطلبانه، فعالانه، جمعی و فردی و متناسب با توان همه افراد ملت در تمامی عرصه‌های اقتصادی کشور در

سه ساحت تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی و اقدام محقق‌گشته باشد. دولت اسلامی می‌بایست قوانینی وضع کند که براساس آن همه افراد بتوانند فعالیت آزاد اقتصادی داشته باشند و مانع انحصار در امکانات طبیعی، زمین، دریا، دشت و مراتع و معادن شده تا افرادی که قدرت فعالیت دارند بتوانند به تولید پرداخته و مالک دسترنج خود شوند. تحقق اقتصاد مردمی روی دیگر سکه اسلامی شدن اقتصاد است؛ نوع نگاه انسان‌شناسی اسلامی اقتضائاتی را در ادامه خودش می‌آورد که در شاخ و برگ‌های آن به مفهومی مانند مردمی‌بودن اقتصاد می‌رسیم (رنجبران و همکاران، ۱۴۰۰).

حضور مردم در اقتصاد نیازمند بهبود شرایط توسط حاکمیت است تا مردم مایل و قادر به تولید و سرمایه‌گذاری در اقتصاد باشند و در این زمینه حرکت کنند. در واقع نقش اصلی حاکمیت و دولت در مردمی‌کردن اقتصاد، تسهیل‌گری و سکان‌داری و هدایت و حمایت هوشمندانه است که تصدی‌گری دولت در حوزه‌های مختلف، کاملاً برخلاف این اهداف است.

رنجبران و قربانی (۱۳۹۴: ۴۵) مؤلفه‌های اقتصاد مردم‌بنیاد را مبتنی بر بیانات رهبر معظم انقلاب مدظله‌العالی شامل ده مؤلفه می‌دانند که عبارتند از:

به کارگیری امکانات توسط مردم اعم از امکانات مالی، ابتکار، مدیریت و نیروی کار؛ امکان «رقابت اقتصادی» بین مردم و گروه‌های مردمی، عدم وجود انحصار و جلوگیری از اخلال در فعالیت اقتصادی دیگران؛

امکان ایجاد فرصت فعالیت اقتصادی برای همه مردم اعم از مستضعف و سرمایه‌دار با اولویت قراردادن قشر مستضعف؛

تحقق اصل انفاق و تمرکز بر فعالیت‌های اقتصادی غیرانتفاعی در کنار فعالیت‌های اقتصادی انتفاعی؛

عدم تصدی‌گری توسط دولت و عدم دخالت در فعالیت‌های اقتصادی غیرضروری؛ توانمندشدن مردم از منظر امکان انجام فعالیت اقتصادی و بهبود کارایی از طریق آموزش و تسهیلات دولتی؛

آگاهی مردم از فرصت‌ها و زمینه‌های اقدام به فعالیت اقتصادی از طرق مختلف از جمله شفاف‌سازی اطلاعات؛

در نظر گرفتن مصالح کشور در کنار مصالح شخصی از جانب مردم؛

رعایت اصل جهاد در فعالیت‌های اقتصادی و

رعایت احکام الهی (واجبات و محرمات) در فعالیت‌های اقتصاد توسط مردم.

یکی از عرصه‌های اقتصاد مردمی در ادبیات غربی مفهومی بخش سوم است. بخش سوم ۱ که در ادبیات علمی با نام‌های بخش داوطلبانه ۲ و بخش مستقل ۳ یا بخش مدنی ۴ نیز از آن یاد می‌شود، قلمرو فعالیت‌های اجتماعی است که توسط سازمان‌هایی که به اصطلاح سازمان‌های غیردولتی غیرانتفاعی شناخته می‌شوند، انجام می‌گیرد (پوتاشیک ۵، ۱۹۹۹). بخش سوم اقتصاد روزبه‌روز در حال گسترش است و بر اهمیت آن افزوده می‌شود. انگیزه خیرخواهی مبتنی بر ایثار و نوع‌دوستی در نهادهای بخش سوم نسبت به نهادهای خصوصی و کارایی بیشتر و هزینه کمتر در مقایسه با بخش دولتی برای ارائه خدمات اجتماعی و عام‌المنفعه باعث توجه روزافزون جوامع و دانش اقتصاد شده است. هم‌چنین حجم رو به گسترش مطالعات در دهه اخیر نشانگر آن است که در کشورهای توسعه یافته، امروزه بخش عظیمی از تولید ناخالص داخلی و اشتغال مربوط به بخش سوم است (طغیانی و همکاران، ۱۳۹۳).

مقام معظم رهبری مفهوم اقتصاد مقاومتی را اقتصادی مردمی می‌داند و در بیان رابطه بین این دو مفهوم در حرم مطهر رضوی در تاریخ ۹۳/۱/۱ فرموده‌اند: «اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که مقاوم است؛ با تحریکات جهانی، با تکان‌های جهانی، با سیاست‌های آمریکا و غیر آمریکا زیور و نمی‌شود؛ اقتصادی است متکی به مردم ... اقتصادی که به‌عنوان اقتصاد مقاومتی مطرح می‌شود، مردم‌بنیاد است؛ یعنی بر محور دولت نیست و اقتصاد دولتی نیست، اقتصاد مردمی است؛ با اراده مردم، سرمایه مردم، حضور مردم تحقق پیدا می‌کند اما «دولتی نیست» به این معنا نیست که دولت در قبال آن مسئولیتی ندارد؛ چرا، دولت مسئولیت برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت و کمک دارد. کار اقتصادی و فعالیت اقتصادی دست مردم است، مال مردم است؛ اما دولت - به‌عنوان یک مسئول عمومی - نظارت می‌کند، هدایت می‌کند، کمک می‌کند».

در بیانیه گام دوم انقلاب (۱۳۹۷) مقام معظم رهبری راه‌حل مشکلات اقتصادی کشور را

1. Third sector
2. Voluntary sector
3. Independent sector
4. Civic sector
5. PotÁuček

پیاده‌سازی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی برمی‌شمرد و بیان می‌کنند که باید برنامه‌های اجرایی برای همه بخش‌های آن تهیه و با قدرت و نشاط کاری و احساس مسئولیت، در دولت‌ها پیگیری و اقدام شود. درون‌زایی اقتصاد کشور، مولدشدن و دانش‌بنیان‌شدن آن، مردمی کردن اقتصاد و تصدی‌گری نکردن دولت، برون‌گرایی با استفاده از ظرفیت‌هایی که قبلاً به آن اشاره شد، بخش‌های مهم این راه‌حل‌ها است.

در تحقیقی با عنوان مثلث مسئولیت‌های اقتصاد مقاومتی، پیش‌نیاز عملیات‌سازی اقتصاد مقاومتی، مشارکت مردم در اقتصاد مطرح شده و تأکید نموده که این امر بایستی همراه با افزایش شفافیت و به تبع آن کاهش فسادهای اقتصادی باشد (پوریان، ۱۳۹۵: ۵۳). هم‌چنین اقتصاددانان معتقدند که برای عملیات‌سازی تاب‌آوری اقتصاد، باید تاب‌آوری و مقاومت فردی را در مرکز توجه قرار داد (نوفرستی، ۱۳۹۵: ۸)

حسینی و سلیمانی (۱۳۹۸) در پژوهش خود، الگوی مشارکت مردم در اقتصاد را براساس اندیشه‌های امام خمینی رحمه‌الله‌علیه استخراج نموده‌اند. در این پژوهش فرایند مشارکت مردم در اقتصاد شامل سه مرحله (۱) بیداری و خودباوری، (۲) همت، عزم و اراده و (۳) قیام و مشارکت بیان شده و هم‌چنین اسلام و ایمان، اجتماعات دینی و مسجد، جریان رسانه‌ای، گروه‌های اثرگذار، محل‌های تحصیل علم، حس تعاون در جامعه، دولت، فراهم‌آمدن شرایط و امکانات و مشارکت اقشار مختلف، از جمله علل و عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در اقتصاد برشمرده شده است. اصلاح شرایط زندگی اکثریت مردم، از بین رفتن فقر و محرومیت، استقلال و آزادی اقتصادی، رونق و رشد اقتصادی، کاهش فساد، کاهش شکاف طبقاتی، کاهش کم‌کاری و بیکاری و افزایش مصنوعیت درونی و بیرونی، از جمله نتایج مردمی شدن اقتصاد از نظر امام محسوب می‌شود.

امام خمینی رحمه‌الله‌علیه پس از انقلاب اسلامی، فرمان تشکیل ۱۸ نهاد مردمی مثل کمیته انقلاب اسلامی، نهضت سوادآموزی، بنیاد شهید و ... را در حوزه‌های مختلف امنیتی، نظامی، انتظامی و اقتصادی دادند. از این میان ۶ نهاد جهت فعالیت در حوزه اقتصادی به صورت مستقیم تشکیل شدند که عبارتند از: بنیاد پانزده خرداد، بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، جهاد سازندگی، ستاد اجرایی فرمان امام، کمیته امداد امام خمینی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و دو نهاد بسیج و سپاه پاسداران نیز به صورت غیرمستقیم.

بنیاد پانزده خرداد، یکی از نهادهای خدماتی و محرومیت‌زدایی است که در سال ۱۳۶۰ با فرمان امام خمینی (ره) برای رفع محرومیت و برطرف کردن مشکلات اقتصادی خانواده‌های شهدا، جانبازان و ایثارگران انقلاب اسلامی تشکیل شد. در واقع این بنیاد، مکمل بنیاد شهید انقلاب اسلامی بود و وظایفی چون تولید و توزیع کالا بین قشر ایثارگر جامعه را برعهده داشت.

بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، در زمینه‌های مختلف اقتصادی و تجاری هم‌چون ارائه خدمات فرهنگی و آموزشی، چاپ و انتشارات، تولید و توزیع برق، خدمات جهانگردی، ترابری و کشتی‌رانی، خدمات بیمه، بانکداری و سرمایه‌گذاری، پیمان‌کاری عمومی و بازرگانی فعالیت می‌کند. بنیاد مستضعفان با هدف تجمیع اموال و دارایی‌های مصادره‌شده و برای تخصیص این دارایی‌ها به نیازمندان، تأسیس شد.

جهاد سازندگی، نهادی انقلابی بود که در تاریخ ۲۷ خرداد ۱۳۵۸ به فرمان امام خمینی (ره) با هدف رسیدگی به مناطق محروم و دورافتاده در ایران تأسیس شد. این نهاد در تاریخ ۷ آذر ۱۳۶۲ به وزارت جهاد سازندگی ارتقا پیدا کرد و به وزارتخانه‌ای در دولت جمهوری اسلامی ایران تبدیل شد. در پی ادغام با وزارت کشاورزی، در دی ماه ۱۳۷۹ فعالیت خود را تحت عنوان وزارت جهاد کشاورزی ادامه داد و هم‌اکنون نیز یکی از وزارتخانه‌های دولت به‌شمار می‌آید. کارهای بسیار زیادی توسط این نهاد در زمان هشت سال دفاع مقدس و سازندگی انجام شد.

ستاد اجرایی فرمان امام وظیفه مدیریت اموالی را دارد که طبق اصل ۴۹ قانون اساسی و دیگر قوانین، در اختیار ولی فقیه است و در دو حوزه اصلی امور خیریه و بخش اقتصادی فعالیت می‌کند. شرکت‌های وابسته به ستاد اجرایی فرمان امام نیز در زمینه‌هایی چون خدمات مالی و بانکداری، املاک و مستغلات، صنعت نفت، مخابرات و دامپروری فعال هستند. این نهاد در سال ۱۳۶۸ توسط امام خمینی (ره) تشکیل شد.

کمیته امداد از جمله اولین نهادهایی بود که پس از گذشت مدت کوتاهی از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در ۱۴ اسفند ۱۳۵۷ توسط امام خمینی (ره) با هدف سامان‌دهی و رسیدگی به وضعیت معیشت امور محرومان و نیازمندان کشور تأسیس شد. آغاز و استمرار فعالیت کمیته امداد با تمرکز بر امداد رسانی و حمایت از افراد و خانواده‌های نیازمند، با رعایت کرامت انسانی و عزت نفس آنان، حمایت هدفمند از ایشان و ترویج فرهنگ کار میان افراد و خانواده‌های تحت پوشش، تلاش

برای پیشگیری از تولید نظام یافته فقر در کشور، کمک به بهبود فضای کسب و کار و اشتغال پایدار اقشار نیازمند، ارائه خدمات اجتماعی و حمایتی در جهت توانمندسازی نیازمندان شامل توسعه پوشش بیمه اجتماعی، فراگیر نمودن بیمه درمان و ارتقای کم و کیفی خدمات حمایتی پایه اعم از مسکن، آموزش و معیشت نیازمندان، ترویج فرهنگ انفاق و ایثار و نیکوکاری و نشر سنت‌های حسنه اسلامی و در نهایت تلاش، مستمر برای مردمی شدن فعالیت‌های مربوط به انجام حمایت‌های مادی و معنوی از محرومان صورت گرفته است.

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در پی فرمان امام خمینی (ره) در ۲۱ فروردین ۱۳۵۸ و افتتاح حساب ۱۰۰ امام، فعالیت خود را آغاز کرد. اساس نامه بنیاد در تاریخ هفدهم آذرماه سال ۱۳۶۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. مهم‌ترین وظایف این سازمان عبارتند از ارائه طرح‌های موردنیاز برای ایجاد مسکن اقشار مستضعف، انجام پروژه‌های کارشناسی درباره زمین‌های روستایی، کمک در جهت تأمین مصالح ساختمانی و ...

رنجبران و همکاران (۱۴۰۰) در کتاب خود با عنوان «اقتصاد مردم‌محور؛ مبانی، ضرورت و کیفیت تحقق از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای دام‌الله‌العالی» ابتدا مفهوم اقتصاد مردم‌محور را در آینه کتب و مقالات داخلی و خارجی بررسی کرده‌اند. سپس روش پژوهش خود را که روش تحلیل مضمون است، شرح داده و یافته‌های پژوهش خود را هم‌زمان با تطبیق ادبیات علمی، در قالب بخش‌هایی با عناوین تعریف و ماهیت اقتصاد مردم‌محور، اهمیت و ضرورت اقتصاد مردم‌محور و کیفیت تحقق اقتصاد مردم‌محور ارائه داده‌اند. در این پژوهش به اذعان پژوهشگران تمامی بیانات مقام معظم رهبری بدون انتخاب موضوعی و جست‌وجوی واژگانی بررسی شده و گزاره‌های مرتبط استخراج گردیده و کدگذاری بر روی آن‌ها انجام گرفته است.

قاسمی و رجایی رامشه (۱۳۹۹) در مقاله خود با عنوان «مؤلفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی»، اقتصاد مقاومتی را ساختاری مردم‌محور می‌داند. نویسندگان به منظور فهم این ساختار و اعمال آن در اقتصاد کشور، از روش تحقیق توصیفی و تحلیل متون بهره جسته‌اند. به گفته آن‌ها حکومت اسلامی در نقش مکمل این ساختار، وظایفی حاکمیتی برعهده دارد که آن‌ها را می‌توان به سه دسته کلی برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت تقسیم کرد. در فضایی که مردم تصدی تمامی فعالیت‌های اقتصادی را برعهده دارند و دولت فقط اعمال حاکمیت می‌کند،

مؤلفه‌های ساختار مردم‌محور اقتصاد عبارتند از: ۱) تصمیم‌گیری و اراده مردم؛ ۲) سرمایه‌گذاری مردمی و ۳) مدیریت مردمی بنگاه‌های اقتصادی. در بخش دیگر یافته‌های این پژوهش، معیارهای سهولت حضور مردم در اقتصاد، تمایل مردم به کسب و کار خصوصی و عدالت تخصیصی و توزیعی در میان مردم، به‌عنوان معیارهای سنجش وجود ساختار مردم‌محور در اقتصاد معرفی شده است.

در مقاله‌ای دیگر با عنوان «کیفیت نقش‌آفرینی مردم در تأمین اجتماعی؛ بررسی تطبیقی دو مکتب اقتصاد اسلامی و اقتصاد سرمایه‌داری»، حسینی و همکاران (۱۳۹۹)، تأمین اجتماعی و چگونگی رفع نیاز محرومان جامعه را از جمله مسائل پیش روی مکتب اقتصادی برمی‌شمرند. هم‌چنین عقیده دارند دیدگاه‌های متداول امروزی تأمین اجتماعی که تا حد زیادی برآمده از مکتب اقتصاد سرمایه‌داری است، علی‌رغم آثار مثبتش، ضعف‌های جدی دارد و در مقابل، تأمین اجتماعی در مکتب اقتصاد اسلامی به‌واسطه بهره‌مندی از ویژگی‌هایی هم‌چون مردم‌محوری، با این مشکلات روبرو نیست. در این مقاله با استفاده از روش تحلیلی — توصیفی به بررسی جایگاه مردم در الگوی تأمین اجتماعی در رویکرد اسلامی پرداخته شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که اسلام تأمین اجتماعی را در سه سطح توانمندسازی فردی، خانوادگی و منطقه‌ای، تکافل اجتماعی و تضامن دولتی دنبال می‌کند، نقش‌آفرینی مردم نسبت به دولت تقدم رتبی دارد. رویکرد اسلامی در تأمین اجتماعی به اعتقاد نویسندگان منجر به تقویت جایگاه مردم و تکافل اجتماعی در ۶ لایه خانواده، عشیره، همسایگان، دوستان، امت اسلامی و حکومت اسلامی خواهد شد و در صورتی که هر یک از این لایه‌ها پاسخ‌گوی نیاز فقرا نباشند، دولت نقش‌نهایی را برعهده می‌گیرد.

حسینی و سلیمانی (۱۳۹۸) در مقاله خود با نام «الگوی مشارکت مردم در اقتصاد، با تأکید بر اندیشه امام خمینی (ره)» یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی را مردمی‌شدن اقتصاد دانسته و لازم می‌دانند الگوی مشخصی از این رکن و ابعاد آن ارائه گردد. به بیان نویسندگان امام خمینی (ره) با اتکا به این الگو، توانستند ظرفیت‌های مردم را در برخی عرصه‌های اجتماعی، شکوفا کرده و از آن برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی کمک گیرند؛ از این‌رو رجوع به اندیشه ایشان جهت درک و طراحی الگوی مطلوب، ضروری است. به‌منظور فهم اندیشه امام خمینی (ره) در خصوص الگوی مشارکت مردم در اقتصاد، نویسندگان با کمک روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، بیانات ایشان در

صحیفه نور را مورد بررسی قرار دادند و پس از تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌های حاصل، الگوی مذکور در قالب یک الگوی بصری و با تأکید بر مقوله محوری، شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر، حوزه‌های راهبردی و پیامدها ارائه شد. براساس این مدل، برای مشارکت مردم در اقتصاد، ضمن هوشیاری از دسیسه‌های دشمن، باید شرایط علی مشارکت مردم در اقتصاد را تقویت و شرایط زمینه‌ای آن‌را فراهم کرد تا فرایند مشارکت مردم در اقتصاد محقق گردد.

در مقاله «تحقق مردم‌سالاری دینی از رهگذر اقتصاد مردم‌محور در ایران؛ مطالعه موردی: شناسایی مشکلات بخش تعاون استان اصفهان»، کراری و همکاران (۱۳۹۸)، مردم‌سالاری دینی را از مفاهیم آرمانی انقلاب اسلامی برمی‌شمرند و تحقق مردم‌سالاری دینی در عرصه اقتصادی را امری می‌دانند که کمتر مورد توجه قرار گرفته است. طبق بیان نویسندگان، مطابق قانون اساسی، گسترش بخش تعاونی، یکی از اهداف کلان و مرتبط با اندیشه انقلاب اسلامی و از وظایف حکومت اسلامی است. این پژوهش، تحقیقی کیفی از نوع کاربردی است که با استفاده از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و با استفاده از ابزار تحلیل محتوا و مصاحبه، انجام شده است. کراری و همکاران در نتیجه پژوهش خود، عدم اجرای اسناد بالادستی و عدم حمایت از بخش تعاونی به‌ویژه حمایت مالی و ... را از جمله حیطه‌های اصلی مشکل آفرین در گسترش بخش تعاونی عنوان می‌کنند.

قربانی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله دیگری با عنوان «اولویت‌بندی و تحلیل تعامل مؤلفه‌های اقتصاد مردم‌بنیاد بر پایه تلفیق روش‌های MADM فازی»، مردمی‌شدن اقتصاد را یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی شمرده و آن‌را سرمنشأ تحقق بسیاری از آرمان‌های اقتصادی جمهوری اسلامی ایران معرفی می‌نمایند. نویسندگان به‌منظور طراحی و ترسیم فضای مطلوب کشور جهت مقاومت‌سازی اقتصاد از طریق محور قرار گرفتن مردم در بخش‌های تأثیرگذار، نخستین گام را شناخت مؤلفه‌هایی می‌دانند که تحقق اقتصاد مردمی به آن‌ها وابسته است. در این مقاله، مؤلفه‌های اقتصاد مردم‌بنیاد برگرفته از اندیشه‌های اقتصادی رهبر معظم انقلاب اسلامی، با استفاده از روش‌های MADM فازی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و بدون‌منظور با طراحی پرسش‌نامه مرتبط و اخذ نظرات ۳۵ نفر از اساتید، نخبگان و کارشناسان عرصه اقتصاد مقاومتی، نحوه تعامل میان مؤلفه‌ها و همچنین اولویت‌بندی آن‌ها مورد تأکید قرار گرفته است. براساس نتایج پژوهش، بالاترین اثر کل

یک مؤلفه بر مؤلفه دیگر را مؤلفه «رعایت اصل جهاد در فعالیت‌های اقتصادی» بر مؤلفه «به کارگیری امکانات توسط مردم اعم از امکانات مالی، ابتکار، مدیریت و نیروی کار» داشته و این مؤلفه بالاترین اولویت را دارد.

یوسفی و غفاری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای دیگر با عنوان «نقش مردم در اقتصاد مقاومتی (با تأکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب)»، مشارکت مردم در همه عرصه‌ها به ویژه اقتصاد را یکی از اصول انقلاب اسلامی ایران دانسته و یکی از مسائل اقتصادی جمهوری اسلامی را مشارکت مردم در اقتصاد می‌داند؛ امری که با بررسی بیانات رهبری مشخص می‌شود به درستی محقق نشده است. این مقاله در صدد آن است تا ضرورت‌ها، آسیب‌ها، سیاست‌ها و همچنین وظایف مردم و مسئولان در قبال این موضوع را در بیانات رهبر معظم انقلاب مورد بررسی قرار دهد. نتایج نشان می‌دهد نه تنها رهبری معتقد به مشارکت واقعی مردم در اقتصاد است؛ بلکه ایشان در بیانات خود زوایای مختلفی از این موضوع را نیز تبیین کرده‌اند. در این مقاله نقش ساخت حقوقی و ساخت حقیقی در جهت افزایش مشارکت مردم در اقتصاد تبیین شده است.

مسأله پژوهش شفیعا و موسوی لقمان (۱۳۹۳) با نام «نقش مردم در پیشرفت اقتصادی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری»، تبیین نقش مردم در پیشرفت اقتصادی بر مبنای رهنمودهای ولی فقیه با استفاده از نظریه داده بنیاد متنی است. پژوهشگران، بیانات مقام معظم رهبری را با توجه به اشراف و بصیرت ایشان نسبت به مقتضیات اسلامی و ایرانی کشور جمع‌آوری نموده و پس از تجزیه و تحلیل و کدگذاری، نظریه نقش مردم در پیشرفت اقتصادی در قالب یک الگوی بصری و با تأکید بر شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر راهبردها و پیامدها طراحی شده است.

بردی آنامرادنژاد و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله «نقش مشارکت مردمی در اقتصاد و مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهر آمل)» مشارکت مردمی را به عنوان کلید توسعه جوامع انسانی مطرح نموده‌اند. هدف این پژوهش، بررسی نقش ویژگی‌های فردی از جمله میزان تحصیلات، نوع شغل و مدت اقامت در میزان مشارکت و نقش آنان در توسعه پایدار شهر آمل می‌باشد. از میان ۵۴۱۴۴ خانوار شهر آمل، ۳۰۰ خانوار به عنوان نمونه تصادفی برگزیده شده، پژوهش از نوع توصیفی. تحلیلی بوده و دو روش اسنادی و میدانی به عنوان روش گردآوری آمار و اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده مشارکت ضعیف شهروندان آملی در توسعه پایدار

شهری، وجود تفاوت معنادار میان سابقه سکونت شهروندان و تمایل به مشارکت در شهر آمل و نیز تفاوت معنادار میان تمایل به مشارکت مردم از نظر وضعیت شغلی و تحصیلی شان است.

روش‌شناسی پژوهش

به‌طور خلاصه با توجه به پیاز فرآیند پژوهش^۱ می‌توان گفت که این تحقیق از لحاظ پارادایم پژوهش، تفسیری^۲؛ از لحاظ جهت‌گیری‌های پژوهش، بنیادی؛ از لحاظ رویکردهای پژوهش، استقرایی؛ از لحاظ نوع پژوهش، کیفی و از لحاظ صبغه پژوهش، پژوهش کتابخانه‌ای است که براساس استراتژی^۳ پژوهشی تحلیل مضمون^۴ که یکی از راهبردهای پژوهش‌های کیفی^۵ به‌شمار می‌رود، انجام خواهد شد. شیوه گردآوری داده‌ها نیز براساس اسناد و مدارک کتابخانه‌ای خواهد بود.

تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. تحلیل مضمون، تنها روش کیفی خاصی نیست، بلکه فرایندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی به‌کار رود. به‌طور کلی، تحلیل مضمون، روشی است برای:

الف) دیدن متن؛

ب) برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتب؛

ج) تحلیل اطلاعات کیفی؛

د) مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان یا فرهنگ و

ه) تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰).

در گام دوم مضامین استخراج‌شده باید طبقه‌بندی شوند. طبقه‌بندی متنوعی از مضامین ارائه شده است. نمونه‌های طبقه‌بندی که از سوی محققان مختلف استفاده شده عبارت‌اند از طبقه‌بندی

1. Research Process Onion
2. Interpretive
3. Research strategies
4. Thematic analysis
5. Qualitative

بر اساس شناخت مضمون، ماهیت مضمون در متن، سلسله‌مراتب مضمون در قالب مضامین، جایگاه مضمون در شبکه مضامین، مشاهده مضمون در متن، منشأ شناسایی مضمون، نقش مضمون در تحلیل و تثبیت موقعیت مضمون. یکی از محوری‌ترین روش‌ها، طبقه‌بندی بر اساس جایگاه مضمون در شبکه مضامین است. اینکه مضمون فراگیر است یا سازمان‌دهنده و واسط یا پایه‌ای (افتخاری و باباهادی، ۱۳۹۷)

یافته‌های پژوهش

به جهت استخراج نقش مردم در اقتصاد از منظر مقام معظم رهبری^{مدظله‌العالی} مجموع تمامی بیانات ایشان که در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای^{مدظله‌العالی} قرار داده شده است، بررسی شد و مجموعاً ۷۱ سخنرانی که در بردارنده نقش مردم در اقتصاد بود، تعیین گردید. پس از دسته‌بندی و پالایش گزاره‌ها، ۱۰۴ گزاره از مجموع ۷۱ سخنرانی استخراج شده و کدگذاری اولیه بر روی آن‌ها انجام شد. پس از انجام فرایند کدگذاری در مجموع ۶۸ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان‌دهنده استخراج گردید. جدول زیر مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر را نشان داده است.

جدول ۱. سلسله مضامین استخراج شده از بیانات مقام معظم رهبری^{مدظله‌العالی}

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر
۱	سرمایه‌گذاری در تولید و صنعت	عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم	نقش مردم در اقتصاد
۲	استعدادهای فردی		
۳	ابتکارها و نوآوری‌ها		
۴	خرید محصولات ایرانی		
۵	تولید محصول باکیفیت		

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر	
۶	فروش کالای ایرانی			
۷	بازاریابی محصولات داخلی در بازارهای خارجی			
۸	شناسایی و حل مسائل علمی - پژوهشی			
۹	ایجاد ثروت			
۱۰	رفع مسأله اشتغال			
۱۱	کارهای صنعتی و کشاورزی			
۱۲	پرداخت مالیات بر تولید و کسب‌وکار			
۱۳	فرهنگ‌سازی			
۱۴	کمک به محرومیت‌زدایی			
۱۵	کمک‌های فکری و علمی			
۱۶	ایجاد نهادهای مردمی جهت جلب سرمایه‌های اندک مردم			
۱۷	برداشتن موانع تولید			
۱۸	مقررات دست‌وپا گیر			موانع مشارکت اقتصادی مردم
۱۹	قاچاق			
۲۰	واردات بی‌رویه			
۲۱	فساد مالی			
۲۲	کارشکنی‌های اداری			
۲۳	انحصار			
۲۴	ورود تصدی‌گرایانه دولت			
۲۵	افزایش اتکابه‌نفس ملی	رهاوردهای مشارکت اقتصادی مردم	نقش مردم در اقتصاد	
۲۶	راه‌اندازی و تقویت موتور اقتصاد کشور			
۲۷	کمک به رونق تولید			
۲۸	رفع وابستگی اقتصاد به نفت			

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر
۲۹	جهش علم و فناوری		
۳۰	دفع اثرات تحریم و محاصره اقتصادی		
۳۱	جبران ناکارآمدی اقتصاد دولتی و اصلاح آن		
۳۲	زنده‌شدن استعدادها و ظرفیت‌ها		
۳۳	تبدیل شدن کشور به قطب اقتصادی منطقه		
۳۴	تحقق اقتصاد مقاومتی		
۳۵	توانمندسازی دولت بر انجام وظایف خود		
۳۶	جلب عنایت و مدد الهی		
۳۷	دست‌یابی به خودکفایی و استقلال اقتصادی		
۳۸	توجه به حق و تکلیف‌بودن مشارکت اقتصادی	بایسته‌های فردی مشارکت اقتصادی مردم	
۳۹	همت مضاعف مردم در دفع فشار اقتصادی		
۴۰	احساس مسئولیت نسبت به تولید داخلی		
۴۱	جوان معتقد به استقلال کشور		
۴۲	مؤمن به مبانی انقلاب و فرهنگ اسلامی		
۴۳	خوش‌بین، خوش‌روحمیه و امیدوار		
۴۴	روحیه همدلانه با دولت		
۴۵	حضور جهادی و حماسی		
۴۶	عبادت دانستن کار		
۴۷	مصرف درست، دور از اسراف و تبذیر و اتلاف مال		
۴۸	عدم ورود به قلمرو بخش عمومی	وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم	
۴۹	برقراری امنیت برای فضای کسب‌وکار و معیشت مردم		
۵۰	عدم تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی		
۵۱	اهمیت به قشر کارگر به‌عنوان ستون فقرات اقتصاد تولیدی		
۵۲	استفاده از قدرت بسیج و نیروی جوانان	وظایف دولت در	نقش مردم

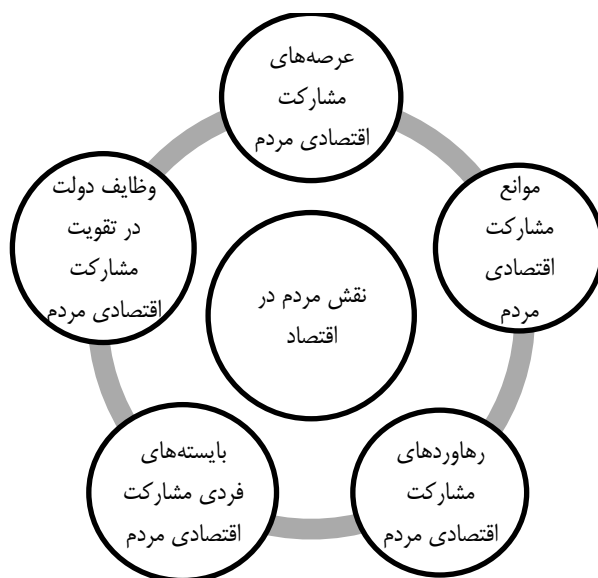
ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر
۵۳	فسادستیزی	تقویت مشارکت اقتصادی مردم	در اقتصاد
۵۴	توانمندسازی و مهارت‌افزایی مردم		
۵۵	حمایت از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک		
۵۶	حمایت از بنگاه‌های دانش‌بنیان		
۵۷	زمینه‌سازی و برنامه‌ریزی جهت استفاده مناسب از ظرفیت مردم		
۵۸	شکستن انحصار		
۵۹	فرهنگ‌سازی		
۶۰	وضع قوانین و مقررات لازم		
۶۱	ارتقای سرمایه‌های انسانی، طبیعی، اجتماعی و فیزیکی با تأکید بر توسعه نهادهای مردمی		
۶۲	گسترش تنوع ابزارهای سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و تکمیل ساختارهای آن		
۶۳	اعمال سیاست‌های تشویقی برای حضور مردم در بازار سرمایه		
۶۴	شناخت ظرفیت‌ها و عرصه‌های حضور اقتصادی مردم		
۶۵	تدوین سیاست جامع و کامل برای بخش تعاونی		
۶۶	دراختیار عموم قراردادن اطلاعات لازم جهت مشارکت اقتصادی مردم		
۶۷	آگاه‌سازی مردم در مورد زمینه‌های مشارکت اقتصادی		
۶۸	کمک به ایجاد و تقویت تعاونی‌ها		

همان‌طور که در جدول فوق قابل مشاهده است، گزاره‌های مربوط به نقش مردم در اقتصاد که از بیانات مقام معظم رهبری استخراج گردیده است، مجموعاً در ۵ دسته (مضمون سازمان‌دهنده) قابل تقسیم می‌باشد.

دسته اول مضامینی است که در مورد عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم می‌باشد؛ از جمله سرمایه‌گذاری، مصرف کالای داخلی، ابتکار و نوآوری و ...

دسته دوم مضامینی است که شامل موانع مشارکت اقتصادی مردم بوده که به جهت نقش آفرینی مردم در عرصه اقتصاد، می‌بایست این موانع رفع گردد؛ مواردی مثل قوانین دست‌وپاگیر، قاچاق و ...

دسته سوم مضامینی است که درخصوص رهاوردهای مشارکت اقتصادی مردم برای کشور بوده و اثرات مثبت اثرگذاری مردم در حوزه اقتصادی کشور را برشمرده است. دسته چهارم مضامینی است که مربوط به بایسته‌های فردی مشارکت اقتصادی مردم می‌باشد؛ یعنی ملاحظاتی که مردم جهت ورود و حضور در میدان اقتصادی می‌بایست رعایت نمایند. و درنهایت دسته پنجم مضامینی است که وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم را برمی‌شمرد. نمودار زیر این دسته‌ها را نشان داده است.

شکل ۱. نمودار مضامین سازمان‌دهنده استخراج شده

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

طبق یافته‌های پژوهش، براساس نظر رهبر معظم انقلاب عرصه‌های مشارکت مردم عبارت است از: سرمایه‌گذاری در تولید و صنعت، استعدادها و ظرفیت‌ها، ابتکارها، نوآوری‌ها و خلاقیت‌ها،

خرید محصولات ایرانی، تولید محصول باکیفیت، فروش کالای ایرانی، بازاریابی محصولات داخلی در بازارهای خارجی، شناسایی و حل مسائل علمی - پژوهشی، ایجاد ثروت، رفع مسأله اشتغال، کارهای صنعتی و کشاورزی، پرداخت مالیات بر تولید و کسب و کار، فرهنگ‌سازی، کمک به محرومیت‌زدایی، کمک‌های فکری و علمی، ایجاد نهادهای مردمی جهت جلب سرمایه‌های اندک مردم و برداشتن موانع تولید.

هم‌چنین طبق بیانات مقام معظم رهبری برخی موانع بر سر راه حضور مردم در عرصه اقتصادی کشور وجود دارد که باید برداشته شود که این موانع عبارت است از: مقررات دست‌وپا گیر، قاچاق، واردات بی‌رویه، فساد مالی، کارشکنی‌های اداری، انحصار و ورود تصدی‌گرایانه دولت. از نظر حضرت امام خامنه‌ای مشارکت اقتصادی مردم رهاوردهای مثبت فراوانی دارد که عبارتند از: افزایش اتکابه‌نفس ملی، راه‌اندازی و تقویت موتور اقتصاد کشور، کمک به رونق تولید، رفع وابستگی اقتصاد به نفت، جهش علم و فناوری، دفع اثرات تحریم و محاصره اقتصادی، جبران ناکارآمدی اقتصاد دولتی و اصلاح آن، زنده‌شدن استعدادها و ظرفیت‌ها، تبدیل شدن کشور به قطب اقتصادی منطقه، تحقق اقتصاد مقاومتی، توانمندسازی دولت بر انجام وظایف خود، جلب عنایت و مدد الهی، دستیابی به خودکفایی و استقلال اقتصادی.

حضور مردم در عرصه اقتصاد طبق فرمایشات رهبری، نیازمند بایسته‌هایی فردی است که عبارتند از: توجه به حق و تکلیف‌بودن مشارکت اقتصادی، همت مضاعف مردم در دفع فشار اقتصادی، احساس مسئولیت نسبت به تولید داخلی، جوان معتقد به استقلال کشور، مؤمن به مبانی انقلاب و فرهنگ اسلامی، خوش‌بین، خوش‌روحوه و امیدوار، روحیه همدلانه با دولت، حضور جهادی و حماسی، عبادت دانستن کار، مصرف درست، دور از اسراف و تذبیر و اتلاف مال.

درنهایت طبق منویات رهبر معظم انقلاب، دولت جهت حضور مردم در میدان اقتصادی کشور، نقش‌های عدیده‌ای را برعهده دارد: عدم ورود به قلمرو بخش عمومی، برقراری امنیت برای فضای کسب و کار و معیشت مردم، عدم تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی، اهمیت به قشر کارگر به‌عنوان ستون فقرات اقتصاد تولیدی، استفاده از قدرت بسیج و نیروی جوانان، فسادستیزی، توانمندسازی و مهارت‌افزایی مردم، حمایت از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک، حمایت از بنگاه‌های دانش‌بنیان، زمینه‌سازی و برنامه‌ریزی جهت استفاده مناسب از ظرفیت مردم، شکستن

انحصار، فرهنگ‌سازی، وضع قوانین و مقررات لازم، ارتقای سرمایه‌های انسانی، طبیعی، اجتماعی و فیزیکی با تأکید بر توسعه نهادهای مردمی، گسترش تنوع ابزارهای سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و تکمیل ساختارهای آن، اعمال سیاست‌های تشویقی برای حضور مردم در بازار سرمایه، شناخت ظرفیت‌ها و عرصه‌های حضور اقتصادی مردم، تدوین سیاست جامع و کامل برای بخش تعاونی، در اختیار عموم قراردادن اطلاعات لازم جهت مشارکت اقتصادی مردم، آگاه‌سازی مردم در مورد زمینه‌های مشارکت اقتصادی و کمک به ایجاد و تقویت تعاونی‌ها. نمودار زیر مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر را نشان داده است.

نقش مردم در اقتصاد از منظر رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)

شکل ۲. نمودار درختی مضامین استخراج شده از بیانات مقام معظم رهبری مدظله‌العالی

فهرست منابع

منابع فارسی:

- افتخاری، اصغر؛ باباهادی، محمداقبر (۱۳۹۷)، راهبردها و سیاست‌های ارتقای کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری، راهبرد، ۲۸ (۹۰)، ۳۳-۵.
- بردی آنامرادنژاد، رحیم؛ بوذری، سیما؛ حسینی دوست، سودابه (۱۳۹۲)، نقش مشارکت مردمی در اقتصاد و مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهر آمل)، اقتصاد و مدیریت شهری، ۲ (۳)، ۱۲۷-۱۳۸.
- پوریان، حیدر (۱۳۹۵)، مثلث مسئولیت‌های اقتصاد مقاومتی، ماهنامه اقتصاد ایران.
- حسینی، سیدحسین؛ سلیمانی، محمد (۱۳۹۸)، الگوی مشارکت مردم در اقتصاد، با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی (ره)، معرفت اقتصاد اسلامی، ۱۱ (۲۱)، ۱۴۱-۱۵۰.
- حسینی، مجتبی؛ کجوری، جواد؛ بهمن، حمیدرضا (۱۳۹۹)، کیفیت نقش‌آفرینی مردم در تأمین اجتماعی؛ بررسی تطبیقی دو مکتب اقتصاد اسلامی و اقتصاد سرمایه‌داری، معرفت اقتصاد اسلامی، ۱۱ (۲۲)، ۱۹۱-۲۰۸.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۲)، بیانات در مراسم تفیذ حکم ریاست جمهوری ۷۲/۵/۱۲، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله‌العالی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۲)، روزنامه اطلاعات، ۸۲/۱۰/۱۴.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳)، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۸۳/۶/۴، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله‌العالی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲)، بیانات در مراسم بیست و چهارمین سالگرد رحلت امام خمینی رحمه‌الله‌علیه ۹۲/۳/۱۴، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله‌العالی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳)، بیانات در حرم مطهر رضوی ۹۳/۱/۱، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله‌العالی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳)، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۹۳/۱۲/۲۱، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله‌العالی.
- رنجبران، رضا؛ قربانی، عبدالعظیم (۱۳۹۴)، استخراج شبکه مفهومی اقتصاد مردم‌بنیاد مبتنی بر بیانات و اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات بسیج دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- رنجبران، رضا؛ رجبی، سجاد؛ غیائی، هادی (۱۴۰۰)، اقتصاد مردم‌محور؛ مبانی، ضرورت و کیفیت تحقق از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (دام‌ظله‌العالی)، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- شفیعی، محمدعلی؛ موسوی‌لقمان، سیده‌اشرف (۱۳۹۳)، نقش مردم در پیشرفت اقتصادی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری، اقتصاد اسلامی، ۱۳ (۵۱)، ۳۵-۶۱.
- طغیانی، مهدی؛ درخشان، مرتضی؛ نصرالهی، خدیجه (۱۳۹۳)، پیشنهاد مدل نظری جهت صیانت از وقف و امور

خیریه در بخش سوم اقتصاد با وجود اطلاعات نامتقارن، *مطالعات اقتصاد اسلامی*، ۷ (۱۳)، ۱۵۳-۱۸۲.
عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰)، تحلیل مضمون و شبکه
مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵
(۲)، ۱۹۸-۱۵۱.

عمید، حسن (۱۳۷۱)، فرهنگ عمید، تهران: انتشارات امیرکبیر.
قاسمی، علی؛ رجایی‌رامشه، سیدمحمدکاظم (۱۳۹۹)، مؤلفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد
مقاومتی، معرفت، ۲۹ (۲۷۲)، ۶۱-۶۹.

قربانی، عبدالعظیم؛ سلیمانی، محمد؛ رنجبران، رضا و تاجه‌بند، علی‌رضا (۱۳۹۷)، اولویت‌بندی و تحلیل تعامل
مؤلفه‌های اقتصاد مردم‌بنیاد بر پایه تلفیق روش‌های MADM فازی، *مطالعات راهبردی بسیج*، ۲۱ (۸۱)، ۳۹-
۶۵.

کراری، مرجان؛ امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد؛ مقتدایی، عباس (۱۳۹۸)، تحقق مردم‌سالاری دینی از رهگذر اقتصاد
مردم‌محور در ایران؛ مطالعه مورد: شناسایی مشکلات بخش تعاون استان اصفهان، *رهیافت انقلاب اسلامی*،
۱۳ (۴۷)، ۲۳-۴۲.

معین، محمد (۱۳۸۸)، فرهنگ فارسی. تهران: مؤسسه انتشاراتی امیرکبیر.
نوفرستی، محمد (۱۳۹۵)، اقتصاد مقاومتی و راه‌های دستیابی به آن، ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی.
یوسفی، احمدعلی؛ غفاری، مجتبی (۱۳۹۵)، نقش مردم در اقتصاد مقاومتی (با تأکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب)،
پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ۱ (۱)، ۱۲۷-۱۵۶.

منابع انگلیسی:

- Krugman, Paul; Wells, Robin (2012). *Economics* (3rd ed.). Worth Publishers. p. 2. ISBN 978-1-4641-2873-8.
Potůček, M. (1999) *Not Only the Market: The Role of the Market, Government, and the Civic Sector*. Central European University Press. p. 34.

فهرست ضمایم

جدول ۲. گزاره‌های مربوط به هر یک از مضامین پایه

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۱	۹۹/۶/۲	تکمیل سرمایه‌گذاری‌های نیمه‌کاره، تشویق مردم و بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری	سرمایه‌گذاری در تولید و صنعت	
	۸۰/۴/۱۰	بخش صنعت را باید با تدبیر، مدیریت و امکان‌دادن و میدان‌دادن به سرمایه‌های مردم - که بتوانند در بخش صنعت سرمایه‌گذاری کنند - پیش برد.		
۲	۹۹/۲/۱۷	یکی از مسائل مهم ما باید این باشد که استعداد‌های مردم، ابتکارهای مردم، ظرفیت‌های گوناگون مردم را وارد میدان اقتصاد کشور بکنیم.	استعدادهای فردی	
۳		ابتکارها و نوآوری‌ها		
۴	۹۷/۱۰/۱۹	چنانچه بحث تقویت تولید داخلی و محصول داخلی می‌شود، یک بخش مهمش مربوط به مردم است. تولیدکننده محصول داخلی، مصرف‌کننده محصول داخلی، فروشنده و دکان‌داری که محصول داخلی را می‌فروشد، این‌ها همه می‌توانند اثرگذار باشند. کیفیت تولید، نحوه توزیع، این‌ها چیزهای مهمی است.	خرید محصولات ایرانی	عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم
۵		مربوط به مردم است. تولیدکننده محصول داخلی، مصرف‌کننده محصول داخلی، فروشنده و دکان‌داری که محصول داخلی را می‌فروشد، این‌ها همه می‌توانند اثرگذار باشند. کیفیت تولید، نحوه توزیع، این‌ها چیزهای مهمی است.	تولید محصول باکیفیت	
۶		فروش کالای ایرانی		
۷	۹۷/۱/۱	نقش مردم؛ مصرف‌کننده کالای داخلی، تولیدکننده کالای ایرانی، بازاریابی محصولات در خارج کشور (مخصوصاً کشورهای همسایه) و سرمایه‌گذاری فعالان اقتصادی در امر تولید	بازاریابی محصولات داخلی در بازارهای خارجی	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۸	۹۶/۳/۳۱	نقشی که دانشگاه می‌تواند ایفا کند این است که گره‌های علمی را در این زمینه‌ها جست‌وجو کند، بشناسد و باز کند و در اختیار دستگاه‌های کشور بگذارد.	شناسایی و حل مسائل علمی - پژوهشی	
۸	۹۱/۵/۸	هم دانشگاه‌ها، هم دستگاه‌های دولتی، هم آحاد مردمی که خوشبختانه توانایی و استعداد این کار را دارند، چه از لحاظ علمی، چه از لحاظ توانایی‌های مالی، باید تلاش کنند مسئولیت زمان خود و مقطع تاریخی حساس خود را بشناسند و به آن عمل کنند.	شناسایی و حل مسائل علمی - پژوهشی	
۹	۹۶/۱۱/۲۹	استعدادهای مردم، امکان‌های مردم، سرمایه‌های مردم. تدبیری اندیشه بشود که این سرمایه‌ها، این استعدادها، این ظرفیت‌ها به کار و تولید در داخل و ثروت‌سازی و ایجاد ثروت در داخل بینجامد؛	ایجاد ثروت	عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم
۱۰	۹۵/۱۲/۳۰	اقتصاد مقاومتی یک مجموعه است؛ این مجموعه اگر فقط در زیر نام اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار بگیرد، ممکن است چندان منشأ اثر نباشد؛ من علاج را در این میبینم که این مجموعه را به نقاط مهم تقسیم کنیم و برای هر نقطه کلیدی و مهمی یک فصلی از زمان را قرار بدهیم و از مسئولین و افراد شاخص و از آحاد مردم بخواهیم که همه همّت خود را بر روی آن نقاط کلیدی متمرکز کنند؛ به نظر	رفع مسأله اشتغال	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		من علاج در این است که این نقطه کلیدی را امسال درست شناسایی کنیم. به اعتقاد من این نقطه کلیدی عبارت است از تولید، تولید داخلی؛ و اشتغال و عمدتاً اشتغال جوانان؛		
۱۱	۹۴/۲/۹	کارگر درست کار نقش دارد. کارگری که سختی‌های کار را تحمل می‌کند - کار سخت است دیگر؛ کار جسمانی یکی از امور سخت در زندگی است - کارگری که عمر خود را، وقت خود را، نیروی خود را صرف می‌کند تا کار را تمیز از آب دریاورد، دارد عبادت می‌کند؛ این حسنه است. من مکرر در این دیدارهای با شما عزیزان، این روایت را از قول پیغمبر اکرم نقل کرده‌ام که: رَحِمَ اللهُ امْرَأً عَمِلَ عَمَلًا فَاتَّقَنَهُ؛ (۴) رحمت خدا بر آن آدمی که کاری را که انجام می‌دهد، محکم‌کاری می‌کند؛ چه در کار صنعتی، چه در کار کشاورزی، چه در مسائل گوناگون کارگری؛	کارهای صنعتی و کشاورزی	
۱۱	۹۴/۲/۹	دریباورد، دارد عبادت می‌کند؛ این حسنه است. من مکرر در این دیدارهای با شما عزیزان، این روایت را از قول پیغمبر اکرم نقل کرده‌ام که: رَحِمَ اللهُ امْرَأً عَمِلَ عَمَلًا فَاتَّقَنَهُ؛ (۴) رحمت خدا بر آن آدمی که کاری را که انجام می‌دهد، محکم‌کاری می‌کند؛ چه در کار صنعتی، چه در کار کشاورزی، چه در مسائل گوناگون کارگری؛	کارهای صنعتی و کشاورزی	عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم
۱۲	۹۳/۱۱/۲۹	از مردم باید کمک خواسته بشود و مردم باید کمک کنند؛ این قلم اول. قلم اول از کارهای مهمی که باید انجام بگیرد، این است که بودجه کشور، اداره دولت، به‌وسیله درآمدهای از درون مردم باشد؛ یعنی از همین مالیات که مالیات هم مربوط می‌شود به تولید و کسب و کار.	پرداخت مالیات بر تولید و کسب و کار	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۱۳	۹۲/۲/۷	ولی باید کار به صورت جدی و محوری دنبال شود؛ این به عهده همه مردم است. این فرهنگ‌سازی که عرض کردیم، یک بخش مهمش اینجا است.	فرهنگ‌سازی	
۱۴	۸۷/۲/۱۹	سرمایه‌گذاری‌هایی که مردم انجام می‌دهند در بخش‌های مختلف، بسیار ارزشمند است؛ بخصوص در بخش‌های تولیدی. و من برای آن مردمی که به کارهای خدمت‌رسانی به مردم علاقه‌مندند، این را بهترین عمل، بهترین حسنه و صدقه می‌دانم که در کارهای تولیدی سرمایه‌گذاری کنند؛ هم اشتغال ایجاد شود، هم به پیشرفت کشور کمک کند، هم فقر و محرومیت را از بخش‌های مهمی از کشور برطرف کند.	کمک به محرومیت‌زدایی	
۱۵	۸۳/۶/۴	ما در چارچوب اسلام و با هدایت اسلام و نگاه اسلامی، به مردم تکیه می‌کنیم و با مردم و برای مردم حرکت می‌کنیم. تکیه به مردم، تکیه به جوان‌ها، دفاع از حقوق محرومان، به‌کارگیری سرمایه‌ها و ابتکارهای صاحبان سرمایه - یکی از بخش‌های تکیه به مردم، همین به‌کارگیری سرمایه‌های آنهاست - کلاً سیاست نظام اسلامی است. ما سرمایه‌های مالی و سرمایه‌های فکری و ذهنی مردم را برای پیشرفت کشور به‌کار می‌گیریم	کمک‌های فکری و علمی	عرصه‌های مشارکت اقتصادی مردم
	۷۲/۲/۱۵	دستگاه‌های علمی کشور به کمک اقتصاد		

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		کشور بیایند. متفکرین دانشگاه‌ها بیایند و برای دولت کار کنند. دولت تکیه به متفکرین و علمایی کند که در دانشگاه‌ها هستند و درس می‌خوانند.		
۱۶	۱۴۰۰/۱/۱	البته این [کار]، سازمان‌دهی مردمی لازم دارد؛ خیلی‌ها هستند می‌خواهند کمک کنند، نمی‌دانند چه جور باید کمک کنند. خیریه‌های مردمی، نهادهای انقلابی، امنای مساجدی که در این زمینه فعالیت می‌کنند مثل بعضی جاهای دیگر، بایستی این‌ها را برنامه‌ریزی کنند تا هر کسی بداند که با یک سرمایه کم چطور می‌شود به تولید کشور کمک کرد؛ یعنی همه خیال نکنند که بایستی میلیاردی سرمایه داشته باشند تا بتوانند در تولید وارد بشوند؛ نه، با سرمایه‌های کم هم گاهی می‌توان به تولید کشور کمک کرد.	ایجاد نهادهای مردمی جهت جلب سرمایه‌های اندک مردم	
۱۷	۱۴۰۰/۱/۱	به نظر من خوب است که چنین گزارشی در صداوسیما به وسیله کسانی که با این مسائل آگاه هستند، به مردم داده بشود تا بدانند که برداشتن بعضی از این موانع تولید برعهده خود مردم است	برداشتن موانع تولید	
۱۸	۹۹/۲/۱۷	بازکردن میدان برای ورود مردم از طریق برداشتن موانع، از جمله مقررات دست‌وپاگیر، مبارزه با قاچاق، منع واردات بی‌رویه، مبارزه جدی با فساد مالی و جلوگیری از کارشکنی‌های اداری	مقررات دست‌وپاگیر	موانع مشارکت اقتصادی مردم
۱۹			قاچاق	
۲۰			واردات بی‌رویه	
۲۱			فساد مالی	
۲۲			کارشکنی‌های اداری	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۲۳	۹۲/۹/۱۹	شما در زمینه اقتصاد هم معتقدید که اقتصاد دست مردم باید باشد؛ ما هم عقیده‌مان همین است و در تفسیر اصل ۴۴ این معنا را تبیین کردیم. خب، معنای آن این نیست که دولت اجازه می‌دهد یک نفری فعالیت اقتصادی بکند و یک انحصاری را در اختیار بگیرد که این انحصار در نهایت به ضرر مردم است؛	انحصار	
۲۴	۹۷/۱۱/۲۲	راه‌حل این مشکلات، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که باید برنامه‌های اجرایی برای همه بخش‌های آن تهیه و با قدرت و نشاط کاری و احساس مسئولیت، در دولت‌ها پیگیری و اقدام شود. درون‌زایی اقتصاد کشور، مولد شدن و دانش‌بنیان شدن آن، مردمی کردن اقتصاد و تصدیگری نکردن دولت ... بخش‌های مهم این راه‌حل‌ها است.	ورود تصدی‌گرایانه دولت	
۲۵	۹۹/۵/۱۰	مردم ما، جوان‌های ما، مسئولین ما، دانشمندان ما، فعالان سیاسی و اجتماعی ما این تحریم را وسیله‌ای قرار دادند برای اینکه اتکابه‌نفس ملی را افزایش دهند.	افزایش اتکابه‌نفس ملی	رهاوردهای مشارکت اقتصادی مردم
۲۶	۹۹/۲/۱۷	قوی‌ترین دولت‌ها هم قادر نیست بدون مشارکت مردم موتور اقتصاد جامعه را به راه بیندازد؛ هیچ دولتی بدون مشارکت مردم نمی‌تواند اقتصاد کشور را سامان بدهد.	راه‌اندازی و تقویت موتور اقتصاد کشور	
۲۷	۹۱/۱/۱	مجلس هم باید همکاری کند، دولت هم	کمک به رونق تولید	رهاوردهای

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		بایستی همت کند؛ بتوانند به تولید ملی رونق بدهند. مردم هم - چه آنکه دارای سرمایه است، چه آنکه دارای قدرت کار است - بایستی با ایجاد اتقان، همکاری کنند.		مشارکت اقتصادی مردم
۲۸	۹۸/۱۰/۲۷	اقتصاد کشور باید قوی شود، وابستگی به نفت بایستی تمام بشود، نجات پیدا کنیم از وابستگی اقتصادمان به نفت؛ جهش علمی و فناوری باید ادامه پیدا کند؛ پشتوانه همه این‌ها هم حضور مردم عزیزمان در صحنه است.	رفع وابستگی اقتصاد به نفت	
۲۹			جهش علم و فناوری	
۳۰	۹۶/۱۰/۶	مردم به تولید داخلی اقبال کنند. همه اینها باطل السحر تحریم دشمن است.	دفع اثرات تحریم و محاصره اقتصادی	
	۹۷/۴/۹	نظامی است از خود مردم تشکیل یافته، متکی به آحاد مردم و به ایمان مردم و به محبت و عواطف مردم است؛ ... دفع اثرات محاصره اقتصادی با تکیه به مردم میسر می‌شود.		
۳۱	۹۷/۳/۲	نکته دیگر در زمینه اقتصاد این است که اقتصاد دولتی جواب نمی‌دهد؛ مردم را باید وارد کرد، سیاست‌های اصل ۴۴ را باید جدی گرفت ... سیاست‌های اصل ۴۴ را باید جدی بگیرید، باید بخش خصوصی را وارد میدان بکنید، باید کمک کنید به بخش خصوصی ... صندوق توسعه ملی فقط بایستی در اختیار فعالان اقتصادی بخش خصوصی قرار بگیرد برای اینکه بتوانند	جبران ناکارآمدی اقتصاد دولتی و اصلاح آن	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		کار کنند.		
۳۲	۹۶/۱۱/۲۹	اثر مردم‌سالاری زنده‌کردن استعدادهای هم هست؛ وقتی مردم وارد میدان شدند، به مردم اعتماد شد، به مردم اعتنا شد، این‌جوری می‌شود. حس اعتماد به نفس ملی در مردم زنده می‌شود؛	زنده‌شدن استعدادهای و ظرفیت‌ها	
۳۳	۹۳/۱۱/۲۹	ایران اسلامی با توانایی‌های خود با تکیه به اسلام، با تکیه به مردم، تبدیل خواهد شد به یک قطب اقتصادی منطقه‌ای و روی اقتصاد منطقه و اقتصاد بین‌الملل اثر خواهد گذاشت	تبدیل‌شدن کشور به قطب اقتصادی منطقه	
۳۴	۹۳/۱۱/۲۹	تکیه عمده اقتصاد مقاومتی هم باز روی مردم است	تحقق اقتصاد مقاومتی	
۳۵	۹۳/۱۰/۱۷	دولتی‌ها هم بدانند که آنچه می‌تواند آن‌ها را بر انجام وظیفه خودشان قادر کند تکیه بر نیروی داخلی است؛ تکیه بر نیروی مردم	توانمندسازی دولت بر انجام وظایف خود	رهاوردهای مشارکت اقتصادی مردم
۳۶	۹۲/۱۲/۲۰	نکته پنجم [از مؤلفه‌های سیاست‌های مقاومتی]، مردم‌محوری است که در این سیاست‌ها ملاحظه شده. تجربه هم به ما نشان می‌دهد، بیانات و معارف اسلامی هم تأکید می‌کند که هر جا مردم می‌آیند، دست خدا هم هست. <i>يُدُّ اللَّهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ</i> ؛ هر جا مردم هستند، عنایت الهی و کمک الهی و پشتیبانی الهی هم هست.	جلب عنایت و مدد الهی	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۳۷	۸۸/۳/۱۴	عزت ملی در مدیریت کشور به این معناست که یک دولت، یک نظام، به ملت خود متکی باشد، به مردم متکی باشد. عزت ملی در مسائل اقتصادی به این است که کشور به قدرت خودکفایی برسد، بتواند اگر چیزی از دنیا نیاز دارد، می‌گیرد، چیزی هم دنیا به او نیاز داشته باشد و در مقابل از او بگیرد؛ مغلوب نباشد، مقهور نباشد.	دست‌یابی به خودکفایی و استقلال اقتصادی	
۳۸	۹۸/۸/۲۸	سیاست‌های اصل ۴۴ برای شما که فعال اقتصادی هستید، هم حق ایجاد می‌کند، هم تکلیف ایجاد می‌کند؛ مسئولیت دارید؛ بروید قضیه را دنبال کنید.	توجه به حق و تکلیف بودن مشارکت اقتصادی	بایسته‌های فردی مشارکت اقتصادی مردم
۳۹	۹۷/۳/۱۴	این فشار اقتصادی به توفیق الهی و به فضل الهی و با تلاش مسئولین و با همت مردم، ان‌شاءالله به‌کلی ناکام خواهد ماند.	همت مضاعف مردم در دفع فشار اقتصادی	
۴۰	۹۶/۱/۱	یکی از مسائل بسیار مهم در مسأله تولید داخلی، احساس مسئولیت آحاد مردم است. حالا بنده طرف مردم، من خواسته‌های مردم و مطالبات مردم را عرض می‌کنم؛ اما این را هم مردم عزیز ما بدانند که کار، فقط به‌عهده مسئولین نیست، [بلکه] کار به‌عهده خود مردم هم هست. اینکه ما روی تولید داخلی تکیه می‌کنیم، خوب حتماً مصرف داخلی هم مورد توقع است.	احساس مسئولیت نسبت به تولید داخلی	بایسته‌های فردی مشارکت اقتصادی مردم
۴۱	۹۴/۸/۲۰	[تربیت افرادی] معتقد به استقلال؛ استقلال فکری، استقلال سیاسی، استقلال فرهنگی،	جوان معتقد به استقلال کشور	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۴۲		استقلال اقتصادی؛ جوانی که تربیت می‌شود در کار فرهنگی، باید به معنای واقعی کلمه اعتقاد داشته باشد به استقلال	مؤمن به مبانی انقلاب و فرهنگ اسلامی	
۴۳		کشورش؛ مؤمن به مبانی انقلاب و نظام، مؤمن به فرهنگ اسلامی، خوش‌بین، خوش‌روحوه.	خوش‌بین، خوش‌روحوه و امیدوار	
۴۴	۹۴/۲/۹	اینکه می‌گوییم همدلی و هم‌زبانی مردم با دولت، معنایش این است؛ یعنی همه با هم همکاری کنند تا این سنگ بزرگ را بردارند، این صخره بزرگ را از سر راه حرکت کشور بردارند.	روحیه همدلانه با دولت	
۴۵	۹۱/۱۲/۳۰	ان‌شاءالله مردم با حضور خودشان در این میدان هم خواهند توانست آینده نیکی را برای کشور و برای خودشان رقم بزنند. البته لازم است هم در زمینه اقتصاد، هم در زمینه سیاست، حضور مردم حضور جهادی باشد. با حماسه و با شور باید وارد شد. با همت بلند و نگاه امیدوارانه باید وارد شد. با دل پر امید و.	حضور جهادی و حماسی	
۴۵	۹۱/۱۲/۳۰	پرنشاط باید وارد میدان‌ها شد و با حماسه‌آفرینی باید به اهداف خود رسید	حضور جهادی و حماسی	
۴۶	۹۰/۵/۱۶	فرهنگ کار باید در کشور یک جوری باشد که مردم کار را عبادت بدانند؛ هر یک ساعت کار را با شوق بیفزایند در مدت و مقدار کاری که انجام می‌دهند. باید کار کرد.	عبادت دانستن کار	بایسته‌های فردی مشارکت اقتصادی مردم
۴۷	۹۰/۱/۸	در این جهاد اقتصادی همه شریکند. در	مصرف درست، دور	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		اداره اقتصاد یک ملت، مصرف هم یک رکن عمده است؛ مصرف درست، مصرف خوب، مصرف دور از اسراف و تبذیر و اتلاف مال	از اسراف و تبذیر و اتلاف مال	
۴۸	۹۸/۸/۲۸	سیاست‌های اصل ۴۴ مسأله جایگزینی بخش خصوصی به جای بخش دولتی نبود؛ بخش خصوصی شأنی دارد، بخش دولتی هم شأنی دارد؛ این‌ها باید به هم کمک کنند، مزاحم هم نباید باشند.	عدم ورود به قلمرو بخش عمومی	
۴۹	۹۷/۴/۶	قوه قضائیه باید بتواند نوعی برخورد کند با مختل‌کننده امنیت، که فضای کسب‌وکار مردم، فضای زندگی و معیشت مردم، یک فضای امنی باشد؛ این یکی از زمینه‌های کار قوه قضائیه برای اقتصاد کشور [است]	برقراری امنیت برای فضای کسب‌وکار و معیشت مردم	وظایف دولت در تقویت مشارکت
۵۰	۹۷/۱۱/۲۲	مردمی‌کردن اقتصاد و تصدی‌گری نکردن دولت، برون‌گرایی با استفاده از ظرفیت‌هایی که قبلاً به آن اشاره شد، بخش‌های مهم این راه‌حل‌ها است.	عدم تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی	اقتصادی مردم
۵۱	۹۶/۲/۱۰	اگر یک کشور مایل است که اقتصاد پیشرفته‌ای داشته باشد، اقتصاد مستقلی داشته باشد، رونق اقتصادی به معنای واقعی داشته باشد، باید به قشر کارگر اهمیت بدهد؛ چون کارگر، ستون فقرات اقتصاد تولیدی و کاری در کشور است.	اهمیت به قشر کارگر به عنوان ستون فقرات اقتصاد تولیدی	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۵۲	۹۵/۹/۳	اگر چنانچه بسیج وارد اقتصاد بشود، اقتصاد می‌شود مردم‌سالار؛ همین که آقایان اینجا الان اظهار کردند و کاملاً درست است. این اقتصاد مقاومتی که ما عرض کردیم، اگر بتواند از قوت و قدرت بسیج استفاده کند، می‌شود اقتصاد مقاومتی مردم‌سالار.	استفاده از قدرت بسیج و نیروی جوانان	سازمان‌دهنده
	۹۵/۳/۱۴	اقتصاد مقاومتی یعنی فعال کردن ظرفیت‌های درونی و داخلی ...، استفاده از نیروی جوانان برای بهبود تولید		
۵۳	۹۲/۱۲/۲۰	نکته نهم [از مؤلفه‌های سیاست‌های مقاومتی]، فسادستیزی است؛ ما اگر می‌خواهیم مردم در صحنه اقتصاد باشند، باید صحنه اقتصادی امنیت داشته باشد؛	فسادستیزی	وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم
۵۴	۹۵/۲/۸	چه کار کنیم که کارگر این توانایی را پیدا کند که کیفیت کار را بالا ببرد؟ یک مقدار از این الزامات برعهده دولت است، یک مقدار برعهده مدیران است، یک مقدار برعهده مردم است، یک مقدار هم برعهده خود کارگر است. یکی از کارهایی که باید انجام بگیرد تا کارگر بتواند کیفیت کار را بالا ببرد مهارت‌افزایی است؛	توانمندسازی و مهارت‌افزایی مردم	
۵۵	۹۴/۱/۱	از همه آحاد مردم باید مطالبه بشود که به مسأله تقویت تولید داخلی کمک کنند. البته راه‌هایی وجود دارد برای کمک که من بعضی را عرض می‌کنم. یکی از لازم‌ترین	حمایت از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک	
۵۶			حمایت از بنگاه‌های	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		کارها این است که از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک حمایت بشود؛ یکی از کارها این است که فعالیت‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان تقویت بشود.	دانش‌بنیان	
۵۷	۹۳/۱۱/۲۹	کار وقتی دست خود مردم سپرده شد - که صاحبان کشورند، صاحبان آینده‌اند - آن وقت کارها به سامان خواهد رسید. تدبیر مسئولان در هر برهه‌ای از زمان در دوران جمهوری اسلامی، باید این باشد؛ کارها با تدبیر، با برنامه‌ریزی، با ملاحظه همه ظرایف و دقایق در اختیار مردم گذاشته بشود.	زمینه‌سازی و برنامه‌ریزی جهت استفاده مناسب از ظرفیت مردم	
۵۸	۹۲/۹/۱۹	شما در زمینه اقتصاد هم معتقدید که اقتصاد دست مردم باید باشد؛ ما هم عقیده‌مان همین است و در تفسیر اصل ۴۴ این معنا را تبیین کردیم. خب، معنای آن این نیست که دولت اجازه می‌دهد یک نفری فعالیت اقتصادی بکند و یک انحصاری را در اختیار بگیرد که این انحصار در نهایت به ضرر مردم است؛	شکستن انحصار	وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم
۵۹	۹۱/۲/۱۰	دولت، مجلس شورای اسلامی، دستگاه‌های گوناگون مدیریتی، بخش خصوصی، آحاد مردم، فرهنگ‌سازان جامعه - آن کسانی که با بیانات خودشان برای مردم فرهنگ می‌سازند - تبلیغات صداوسیما، همه این‌ها باید در خدمت تولید ملی قرار بگیرد.	فرهنگ‌سازی	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
۶۰	۹۲/۱۱/۲۹	لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند	وضع قوانین و مقررات لازم	
۶۱	۹۱/۱۱/۲۴	ارتقای سرمایه‌های انسانی، طبیعی، اجتماعی و فیزیکی با تأکید بر توسعه نهاد‌های مردمی برای رشد تولید ملی ...، گسترش تنوع ابزارهای سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و تکمیل ساختارهای آن و اعمال سیاست‌های تشویقی برای حضور عموم مردم و سرمایه‌گذاران داخلی و بین‌المللی به‌ویژه منطقه‌ای در بازار سرمایه.	ارتقای سرمایه‌های انسانی، طبیعی، اجتماعی و فیزیکی با تأکید بر توسعه نهاد‌های مردمی	وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم
۶۲			گسترش تنوع ابزارهای سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و تکمیل ساختارهای آن	
۶۳			اعمال سیاست‌های تشویقی برای حضور مردم در بازار سرمایه	
۶۴	۹۰/۷/۲۰	هر جایی که مسئولین کشور توانایی‌های مردم را شناختند و به‌کار گرفتند، ما موفق شدیم. هر جایی که ناکامی هست، به‌خاطر این است که ما نتوانستیم حضور مردم را در آن عرصه تأمین کنیم ... اقتصاد کشور، تولید کشور می‌تواند به‌وسیله همت مردم، با پول	شناخت ظرفیت‌ها و عرصه‌های حضور اقتصادی مردم	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		مردم، با ابتکارهای مردم، با انگیزه‌های مردم، چندین برابر شکوفایی پیدا کند ... اگر حضور مردم در این راه‌ها و برای این هدف‌ها تأمین شود، این هدف‌ها حتی زودتر از دورانی که در نظر گرفته شده است، حاصل خواهد شد ... هم قوه مجریه، هم قوه قضائیه، هم قوه مقننه به شیوه خاص خود می‌توانند این را تأمین کنند؛ از ابتکار مردم، از فکر مردم، از نیرو و انگیزه مردم، از نشاط جوانی جوانان ما - که قشر عظیم و وسیعی هستند - می‌توانند استفاده کنند؛		
۶۵	۹۰/۵/۲۶	ما یک سیاست جامع و کاملی در زمینه بخش تعاون لازم داریم.	تدوین سیاست جامع و کامل برای بخش تعاونی	
۶۶	۹۰/۱/۱	مشارکت مستقیم مردم در امر اقتصاد، لازم است. این نیازمند توانمندشدن است، نیازمند اطلاعات لازم است که این‌ها را باید مسئولین در اختیار مردم بگذارند و امیدواریم ان‌شاءالله این روند روزبه‌روز توسعه پیدا کند. البته رسانه‌ها نقش دارند، رادیو و تلویزیون نقش دارند، می‌توانند مردم را آگاه کنند؛ دولت هم باید فعال برخورد کند و بتواند ان‌شاءالله مسأله اقتصادی را پیش ببرند.	در اختیار عموم قراردادن اطلاعات لازم جهت مشارکت اقتصادی مردم	وظایف دولت در تقویت مشارکت اقتصادی مردم
۶۷	۸۶/۱/۱	میدان تلاش اقتصادی برای مردم گشوده است و راه‌ها باز است. مسئولان باید برای مردم تشریح کنند امکان‌هایی را که در اختیار مردم وجود دارد و خودشان هم باید	آگاه‌سازی مردم در مورد زمینه‌های مشارکت اقتصادی	

ردیف	تاریخ	گزاره	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده
		تلاش کنند.		
۶۸	۹۱/۱۱/۲۴	افزایش سهم بخش‌های تعاونی و خصوصی در تولید ملی	کمک به ایجاد و تقویت تعاونی‌ها	

